



Hamar kommunestyre
22.mars 2023

Eva D Husby
Ordfører Hasvik kommune



HAMARHUSENE på Sørvær



*«For å forstå det som skjedde etter krigen,
må vi kjenne til hva Sørøyfolket gjennomgikk under krigen»*



Krigen på Sørøya var brutal..

10. April

Sørøysoldater ble mobilisert
Nøytralitetsvakt -39/40
Altabataljonen
39 menn til Narvikfronten

6. mai

Ottar Isaksen 29 år, Sørvær
Falt i slaget om Narvik
Krigens første offer fra Sørøya

Krigen nådde raskt Sørøya - 70° Nord



Fiskebåten «Gråvik»

30.april 1942

Havområdene rundt Sørøya ble minelagt
midt i rike fiskefelt

30.april dro fiskebåtene fra Sørvær ut på fiske
En av båtene kom aldri til land

Tre unge brødre fra Sørvær omkom.

De ble aldri funnet

Tysk flystyrt ved Sørvær 18.mai 1942

Besetningen på 5 omkom

Innbyggerne på Sørvær hentet ting fra flyet.

17 mann ble satt i tysk fangenskap.

Torturert og stilt for tysk krigsrett

5 ble innstilt på dødsdom

7 mann sendt til tysk tukthus

1 døde der, 4 kom hjem våren 1944.

De to siste kom i september 1944

Det bodde ca 150 personer på Sørvær



Amerikansk fly styrtet ved Sørvær 17.juni 1944

6 sovjetiske soldater i amerikansk uniform omkom

Del av prosjekt **Zebra** – et hemmelig samarbeid mellom Sovjetunionen og USA, Lend lease programmet.

«Ingen» snakket om det eller kjente til historien bak flystyrten. Historien ble glemt.

Russlands ambassade kontaktet Hasvik kommune 2017. Først da ble vi kjent med historien bak flystyrten.



EVAKUERING Finnmark og Nord-Troms



17. Oktober 1944

Ordre om frivillig evakuering

28. Oktober 1944

Ordre om tvangsevakuering

Hitler: « Vis ingen nåde – total ødeleggelse »

*Flere Sørøyværinger dro i løpet av høsten, og ble flyktninger i eget land.
Men mange ble igjen. Hjelpen var på vei, trodde man*

Sørøya brenner

328 bolighus

268 fjøs

13 fiskebruk

10 forsamlingshus

10 forretninger

5 skoler

3 kontorer

2 internat

1 kirke

1 overnattingssted

1 offentlig administrasjon.

12 november 1944 startet tyskerne en målrettet nedbrenning på Sørøya.

Alt ble brent.

Tilbake sto kun ei kirke, likhuset og et utedo



NORDSANDFIORDHULA 130 personer



«FOLKET I HULENE»

Vinteren 1944/45 gjemte ca **1.000 personer** seg på Sørøya, mens tyskerne drev klappjakt etter dem.

De bodde i huler, provisoriske skur og gammer, overalt hvor det var mulig

KVITHELLHULA – 35 personer i 99 døgn



Provisorisk gamme

«FOLKET I HULENE»

Norske myndigheter ble varslet om folket i hulene.

Obl. Gunnar Johnsen fikk ansvaret for redningsaksjonen.

Johnsen dro til London.

Fikk aksept hos norske og engelske myndigheter til evakuering.

*Johnsen på Sørøya –
forberedende arbeid*



Den store redningsaksjonen - 15.februar 1945



Den store redningsaksjonen

15.februar 1945

*De engelske destroyerne
«Zambesi», «Zest», «Siouz» og «Sealous»
hentet i løpet av to timer
502 flyktninger fra 3 oppsamlingssteder*



Den store redningsaksjonen

15.februar 1945



502 flyktningene ble først ført til Murmansk

Fordelt på 26 lasteskip
Satte kurs til Skottland

Orkan og tyske flyangrep
«Henry Bacon» ble senket – 24 sjøfolk omkom

502 ankom Skottland etter 14 dager
- En døde og en ble født på overfarten

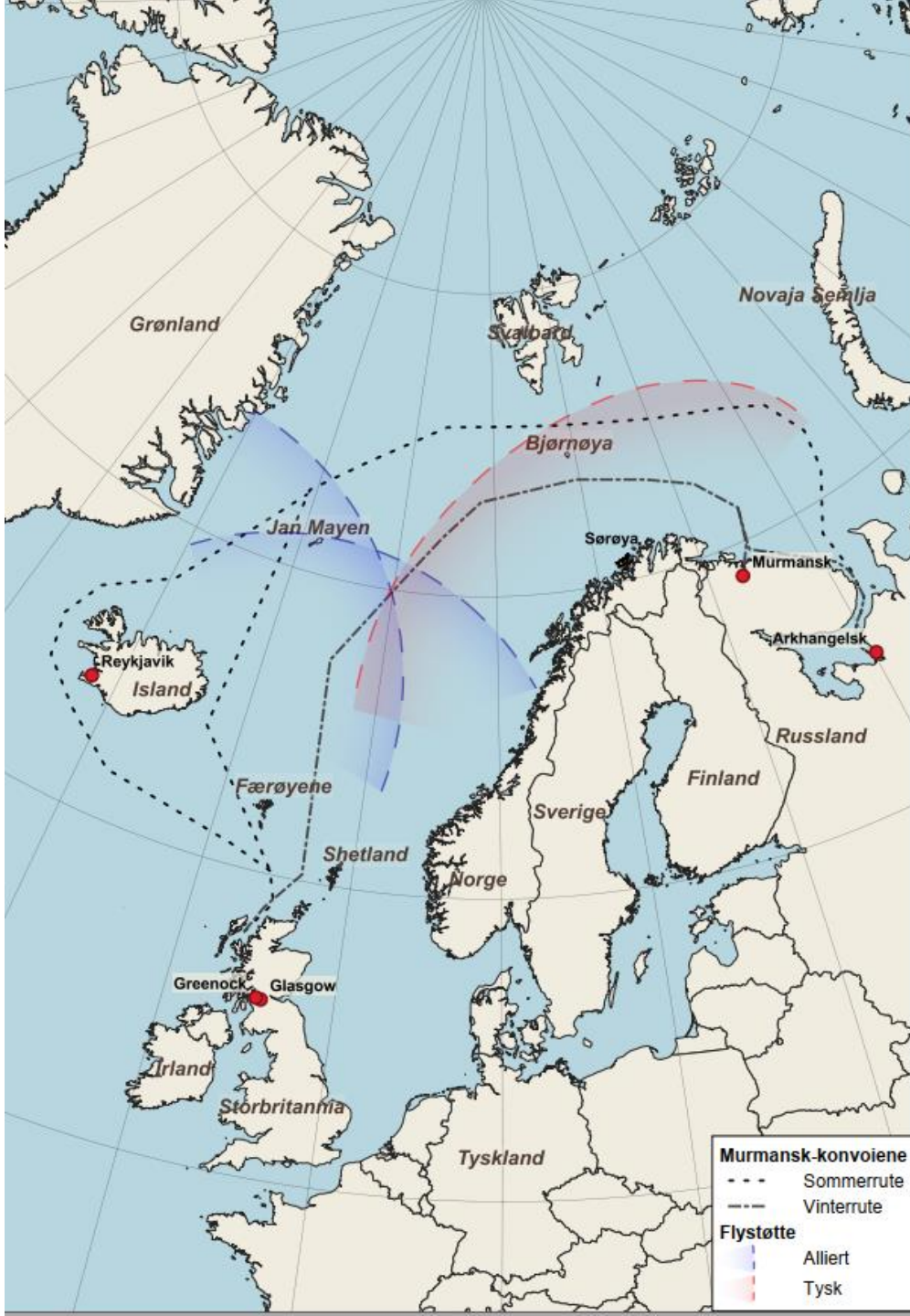
NEILSTONLEIREN - Skottland



Sørøya strategisk viktig beliggende

Murmanskkonvoien 1941-1945

- En del av lend-lease avtalen med Sovjetunionen
- Amerikanske og allierte skip fraktet forsyninger til Sovjetunionen
- Vinterruta nært norskekysten
- Sterkt utsatt for angrep fra fly og ubåt
 - 104 handelsskip ble senket
 - Mer enn 1000 sjøfolk omkom



Blant krigens mest dramatiske operasjoner

Kampene på Sørøya - mars 1945

Sørøygeriliaen - Ca 90 mann
også lokal ungdom uten militær
erfaring.

Yngste soldat 14.år – Kåre Nilsen

5 døde i trefningene



*Første norske kvinnelige soldater
i aktiv kamp.*



Krigens ofre

21 unge mennesker fra Sørøya mistet livet som en direkte følge av tyskernes krigshandlinger – alle gutter/menn.

- 9 i kamp/tysk angrep
 - 8 under fiske
 - 2 i tysk fangenskap
 - 1 frøs i hjel på fjellet/hente mat
- Lille Bjørn 8 år, lek med håndgranat

Minnes hver 17 mai – tale og kransnedleggelse





Eva D. Husby

MINNES- MERKET

om krigen som var
og mange spørsmål uten svar

«Denne boka er min ærbødige heder og takk til alle de som opplevde krigens grusomheter her på Sørøya, de som ofret sine liv og alle de som kom tilbake etter krigen, og bygde opp Sørøya bokstavelig talt fra ruinene»

Gjenreisningen – opp fra ruiner

startet allerede sommeren 1945



Eneste bygg igjen på Sørvær
– et utedo

Foto: Hamar Arbeiderblad



Sørvær 1948

Hamarhjelpen

Hamar Arbeiderblad 25.juni 1945

«Som kjent skal Hamar by som den første i landet, adoptere et sted i vår nordligste landsdel. Denne vakre plan — hvis hensikt er å rekke våre brødre der oppe en hjelpende hånd, har allerede vakt berettiget oppsikt.

På vår henvendelse uttaler initiativtagerne at de har vunnet stor tilslutning hos alle de har vært i kontakt med, og at det er det beste håp om at Hamar bys ledelse selv vil gå inn for oppgaven.

Vi oppfordrer byens borgere til å støtte saken. Det er en ære for Hamar som slapp fra krigen uten en skramme, å være med og bøte på skadene som der nord fikk et så forferdende omfang.»

Sett i gang i dag! Hurtig hjelp er dobbelt hjelp!

Arbeidsutvalget for Hamar bys Finnmarkshjelp

Sig. Pedersen. Th. Thorstensen. Johan Støkken.

N. Bøckman. Kristian Gundersen.

Ingeborg Petersen.»

Hamar og omegns Finnmarkshjelp

Sammendrag av regnskapet for innsamlingen til gjenoppbyggingen
av Sørvær.

Engangsbidrag	kr.	231 102,98
Månedsbidrag	«	95 722,67
Sørvær-lotterier	«	21 801,81
Sørvær-tilstelninger	«	11 292,70
Barnebasarer	«	2 679,00
<hr/>		
Innsamlet i alt	kr.	362 599,16
Innkomet ved salg av diverse ved auksjon	«	825,81
Renter av bankinnskudd og forskudterte beløp	«	11 737,86
<hr/>		
	kr.	375 162,83

Hamarkomiteen i Sørvær - St.Hans aften 1954



Komiteens medlemmer som deltok - bokhandler Støkken, overlege Bøckmann, rådmann Pedersen og bestyrer Gundersen

De innsamlede midler gikk til:

11 hus – Hamarhusene

39 huseiere fikk tilskudd – 2.500,-

49 huseiere – tilskudd innlegging vann

Nytt vannverk

Samfunnshus

Stipend til ungdom – kr. 30.000,-

I tillegg 1.100 håndklær, klær og div utstyr

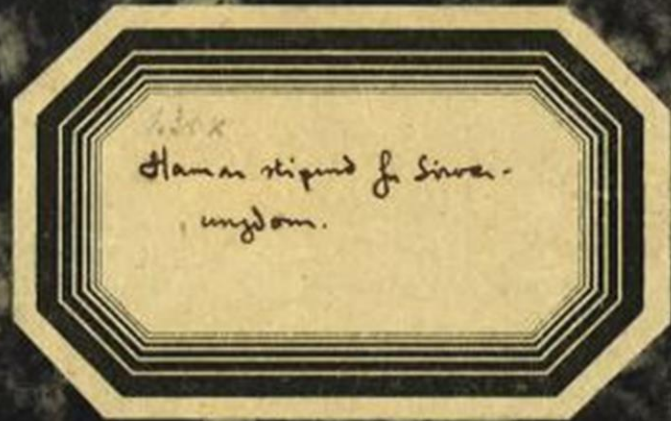


11 Hamarhus

2 gjenoppbygd etter brann



HAMARSTIPEND 1956-2008



Hamar og omegns Fimmahskjolep stipendiefund
for ungdom for Siva i Hasvik.

Av midler innsamllet 1945 og 1946 i Hamar og omegn ha Komiteen
for 'Hamar og omegn Fimmahskjolep' avsett
Kr. 30.000.-, tretti tusen Kroner.

til stipendium for ungdom for Siva i Hasvik, som søker teoretisk
og/eller praktisk utdannelse utvorden den Kommune Siva tilhør.

1975

Stipendiekomiteen avholdt møte
isdag 15. januar -76 og fastsatt
stipendiebidragene for 1975!

Følgende utvalgt:

Kåre Hanssen Arne Danielsen (samarbeid.)
og Sanna Olsen utvalgt for posten.

Stipendiebeløpet Kr. 1.905,77

See fordelte slik:

Bjørn E. Fjorhusen	Kr. 175,-
Arne A. Hanssen	" 175,-
Svein B. Andreassen	" 175,-
Reidar Andersen	" 175,-
Poy W. Fjellhusen	" 175,-
Knut Larsen	" 175,-
Oddleif Skuribakken	" 175,-
Eva Danielsen	" 175,-
Torill Alsberg	" 175,-
Kjell O. Fjussen	" 175,-
Liv M. Bakkeberg	" 150,-
Til delning post, klipper etc. for	5,77
<u>Tilsammen</u>	<u>Kr. 1.905,77</u>

SØRVÆR SAMFUNNSHUS

«et minnesmerke over Hamarhjelpen»

Oppgradert, vedlikeholdt og modernisert
med dugnadsinnsats – av folket på Sørvær

16.Mars 2023

HAMAR BY har en sentral og viktig plass
også i **Sørvær samfunnshus**.

Leder av Sørvær samfunnshus/ grendelaget
Gørill Alvestad foran bildet av Hamar by 1961
i restauranten på samfunnshuset





SØRVÆR 2023

*et levedyktig samfunn
bygd opp rundt fiskeri*

Ca 250 innbyggere

25% fra Litauen

Skole og barnehage

Joker butikk

Lerøy, fiskeindustri

60 ansate

26 fiskefartøy

Havfisketurisme

TUSEN HJERTELOG TAKK TIL HAMAR

Jensine Brokskar, 70 år i 1954:

Ta med vår hilsen til folkene i Hamar.

Fortell stor og liten at her ute i havet vil Hamars navn aldri bli glemt.

Vi er rørt til hjerterøttene, og stor takk skyldig for den hjelpen som er nådd fram til oss sørværingar.

Glem nå endelig ikke denne vår hilsen til byen der befolkningen har så stort et hjertelag.

Si dem at jeg aller helst ville ha håndtaket hver enkelt



Foto, illustrasjoner og kopier lånt hos:

- Ole-Gunnar Rasmussen
- Emil Husby
- Gunnar Wasmuth
- Tora Johansen
- Gørill Alvestad
- Digitalarkivet
- Hamar Arbeiderblad
- Hasvik kommune

Tusen takk 😊